

Na autorské prostředí a prostředí založené na příspěvcích není nahlíženo jako na hierarchicky uspořádané kategorie dle obtížnosti a nejsou ani určeny pro to, aby vytvořily základ pro dílčí škály, pomocí kterých bude podána zpráva o výsledcích. Rozdělení úloh mezi tato dvě široce definovaná prostředí bylo provedeno zejména pro účely vývoje testu a bylo důležité pro pokrytí řady čtenářských situací, které jsou blízké patnáctiletým žákům ve škole i mimo ni.

TEXTOVÝ FORMÁT

Důležitým kritériem pro třídění textů a pro uspořádání koncepčního rámce pro šetření PISA 2009 je rozlišení textů souvislých a nesouvislých. Souvislé texty jsou obvykle složeny z vět, které jsou pak uspořádány do odstavců. Ty pak mohou být začleněny do ještě obsáhlejších útvarů, jako jsou oddíly, kapitoly a knihy. Nesouvislé texty jsou nejčastěji uspořádány v maticovém formátu založeném na kombinaci útvarů.

Texty v souvislém i nesouvislém formátu se vyskytují jak v tištěných, tak i v elektronických médiích. Také texty ve smíšeném formátu či v podobě souboru textů jsou běžné v obou typech médií, zejména však v elektronickém médiu. Všechny tyto čtyři druhy formátů jsou více popsány níže.

Ve spojení s tištěnými a zejména pak elektronickými texty se rovněž často využívají i jiné naformátované útvary než textové. V tištěných textech se často objevují obrázky a grafické prvky, které mohou být oprávněně považovány za součást těchto textů. Elektronické texty jsou pak často doplněny stálými prvky, videi, animacemi a zvukovými soubory, které lze rovněž považovat za součást těchto textů. Při testování čtenářské gramotnosti v rámci PISA není netextovým formátovaným útvarům věnována zvláštní pozornost, nicméně v zásadě se jakékoliv takové útvary mohou v PISA objevit jakožto součásti (ze slov tvořeného) textu. V současném testování se však video či animace využívají v praxi velmi zřídka. Zvukové soubory se téměř nepoužívají z důvodu praktických omezení, jakými jsou např. potřeba vybavení žáků sluchátky a nutnost překladu zvukových nahrávek.

Souvislé texty

Souvislé texty jsou tvořeny větami, které jsou uspořádány do odstavců.

Toto uspořádání je provedeno grafickým či vizuálním oddělením částí textu do odstavců, odsazením odstavců a rozložením textu do hierarchických částí, které jsou označeny nadpisy a pomáhají čtenáři zorientovat se v uspořádání daného textu. Tato označení též představují záchytné body, které odkazují na ohraničení čteného textu (např. znázorňují, kde končí jeho určitá část). Určování pozice informací v textu je často usnadněno využitím různých velikostí písma a řezů písma, např. kurzívy a tučného písma, či jeho ohraničením a výplní. Schopnost využívat při čtení formátové značení je důležitou dílčí dovedností svědčící o efektivitě čtení.

Informace o organizaci textu poskytují též diskurzní částice. Např. slova vyjadřující posloupnost textu (zprv, zadruhé, zatřetí atd.) označují vzájemný vztah každého textového celku vzhledem ke všem ostatním a dávají najevo, jaký mají tyto celky vztah k širšímu okolnímu textu. Vazby mezi částmi textu vyjadřují též příčinné a důsledkové spojky (proto, z toho důvodu, jelikož atd.).

Příkladem textového útvaru v souvislém textovém formátu v rámci tištěného média jsou např. novinové zprávy, eseje, romány, krátké povídky, recenze či dopisy. V elektronickém médiu zahrnujeme do skupiny souvislých textových formátů recenze, blogy a zprávy psané prozaickým stylem. Elektronické souvislé texty bývají krátké, protože jsou omezeny velikostí obrazovky a potřebou číst je po částech, což mnohé čtenáře odrazuje od čtení dlouhých online textů.